

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי
היחידה להתמודדות במצבי משבר, חירום ואובדנות

סימולציה לתרגול הצל"ח הבית ספרי
בתחילת שנה"ל תשפ"א

בהיודע על תלמיד/עובד הוראה חולה מאומת בבית הספר

הקדמה

תקופת הקורונה מהווה הזדמנות חד-פעמית ללמידה במגוון רחב של תחומים. מדובר באירוע משברי רב תהפוכות ושינויים בסדר גודל עולמי. אירוע שהציב בפני כולנו אתגרים ושאלות שנדרשנו לתת להם מענים מתאימים, שברובם הם שונים לחלוטין מאלה שנראים לנו טבעיים ומוכרים.

משבר הקורונה הוא בעל מאפיינים שונים מאירוע חירום מוכר בכמה היבטים:

המשותף לכול סוגי החירום הוא ההכרח לנהל את האירוע ולא להיות מנוהל על ידו. כלומר החשיבות שבניהול האירוע המשברי על ידי צוות החירום של בית הספר – הצל"ח.

למרות ההכרח לתכנן התערבויות חדשות ואחרות, כך שיתאימו למציאות בלתי מוכרת, עדיין התנהלות זאת נעשית לאור עקרונות ההתמודדות במצבי לחץ ומשבר, המהווים תשתית יציבה מעבר להבדלים בין אירוע זה או אחר.

סימולציה זו באה לסייע לצוות הניהול של בית הספר לאמן עצמו בתרחישים שונים האופייניים לתקופה זו ובעקבות כך לנסח מענים מתאימים לרווחתם של כל באי בית הספר.

בתקופה משבר הקורונה למד הצל"ח הבית ספרי לעבוד באופן וירטואלי ובתוך כך התנסה הן ביתרונות של דרך זו והן בחסרונותיה. מטבע הדברים גם סימולציה זו מתוכננת להיעשות באמצעות אפליקציית ZOOM. אף כי ניתן כמובן גם לעבוד עליה בדרך המוכרת של מפגש פנים אל פנים.

נקודות לתשומת לב בניהול סימולציה באמצעות אפליקציית ZOOM

- א. **התנסות במפגש וירטואלי:** מומלץ להתנסות תחילה בסימולציה באמצעות מפגש וירטואלי של צוות הניהול של בית הספר. בדרך זו ניתן לאמן את הצוות עצמו וגם להתאים את הסימולציה למאפייניו של בית הספר הספציפי.
- ב. **שיתוף צוות חינוכי ומנהלי:** חשוב לשתף כמה שיותר אנשים מהצוותים ובכך לשכלל את התפקוד הכולל של בית הספר במצבי משבר וחירום. יש מקום לשיקול דעת לגבי הרכב הצוותים בשלבים שונים.
- ג. **מנהיגות מזוהה והיכרות עם בעלי תפקידים:** הסימולציה מזמנת היכרות עם בעלי התפקידים השונים בצל"ח וכך גם מנכיחה ומנגישה את המנהיגות הבית ספרית.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי
היחידה להתמודדות במצבי משבר, חירום ואובדנות

- ד. **בהירות במהותו של כל תפקיד והיכרות עם מאיישי התפקידים השונים:** חשוב לדעת בכל שלב מי עושה מה. מי בעל האחריות בכל היבט ומהם גבולות אחריותו. לזכור גם למנות ממלא מקום לכל בעל תפקיד.
- ה. **אירוע מתגלגל:** חשוב לזכור שהתקשורת הווירטואלית שונה מתקשורת פנים אל פנים מבחינות שונות: משך זמן השיח, אופי הריכוז הנדרש, אפשרות לדיון ספונטני ויכולת פיענוח שפת גוף ושפה בכלל. כיוון שכך מומלץ שתכנון התנסות באירוע מתגלגל תיקח זאת בחשבון. כלומר: רצף אירועים מצומצם, תכנון brake-out rooms ב-ZOOM יצירת חדרי דיון והפעלה רציפה של המשתתפים. כדאי להוסיף על "האירוע מתגלגל" מהאירועים והניסיון של בית הספר הספציפי זהו הזדמנות להתנסות גם בתהליך הפקת לקחים.
- ו. **הגבלת זמן המפגש:** מומלץ שהמפגש הווירטואלי לא יארך זמן רב. רצוי לתכנן את הלמידה בשלבים- בכול יחידת זמן תתקיים התייחסות ודיון לתרחיש אחד או שניים ובעקבותיהם לנסח המלצות לנהלים, מבנים או פעולות אחרות.

שלב ההכנה והעמקת הידע בנהלי הקורונה הבאים

- א. **אורחות החיים במוסד החינוכי בתקופת הקורונה** בדגש על סעיף הנחיות גילוי חולה מאומת בבית הספר
- ב. **נוהל פעולה עם היוודע על תלמיד/מורה חולה מאומת במוסד החינוכי**
- ג. **"מורה נבוכים לתחלואה בקורונה במסגרת החינוכית"**.

שאלות מנחות לדיון בתרחיש סימולציה:

- **קריאת התרחיש ושאלות שאלות:** נסחו את השאלות המרכזיות שנובעות מתוך התרחיש שעומד לדיון.
- **מפו את מעגלי הפגיעות:** מיהם הנפגעים שיש לתת להם מענה ובאיזה סדר עדיפות?
- **מענים מומלצים:** אלו מענים יש לתת לכל מעגל פגיעה (פרט, קבוצה, כיתה ותלמידים, מורים, הורים....)?
- **תדריכים קיימים:** אילו תדריכים יכולים לסייע בהתמודדות עם תרחיש זה? (ניתן לפנות למפקחת על היועצות לצורך הסתייעות במדריך/ה של היחידה להתמודדות עם מצבי משבר, חירום ואובדנות של שפ"י לגבי תדריכים מתאימים ומותאמים).
- **גורמי סיוע:** מי הם גורמי הסיוע השותפים בניהול האירוע, בתוך בית הספר ומחוץ לו?
- **דיווח:** למי יש לדווח על האירוע? מי מדווח ובאלו שלבים של האירוע?
- **תכנון הליווי המתמשך:** כיצד מלווים את האירוע באופן מתמשך?
- **שיפור עבודת הצל"ח:** אלו המלצות עולות מן הדיון לגבי טיוב עבודת הצל"ח?
- **מסרים מחזקים:** מהם המסרים בוני חוסן שחשוב שיובילו את כל מהלך ההתערבות?
- **פעילות מתמשכת:** האם יש פעילות שיש לבצע בעקבות האירוע? מי עושה מה, מתי ולמי?

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי
היחידה להתמודדות במצבי משבר, חירום ואובדנות

תרחיש ו"אירוע מתגלגל" לדין וסדר פעולות בצל"ח

בחלק ראשון יש שורה של תרחישים בתפזורת ובחלק שני ישנו "אירוע מתגלגל" (בכל כמה דקות מוכנסת התרחשות מאתגרת שיש לתת לה מענה) כמו בסימולציה המוכרת לנו. ניתן לבחור במה שמתאים ונוח לצוות בית הספר.

סיפור המקרה/תרחיש העיקרי (לאור ניסיון מצטבר מהתקופה האחרונה)

התקבל דיווח ע"י משרד הבריאות, בשעה 10:00 בבוקר שהתגלו ב:

1. 2 חולים מאומתים בבית הספר 1 תלמיד ו 1 עובדת הוראה.

א. המורה להיסטוריה נמצאה חיובית לקורונה ותלמידה נוספת מכיתה ח'ד'. מה קורה מעכשיו?!

ב. כל שכבת כיתה ח'ד' ועוד 11 מורים הוכנסו לבידוד, מה עושים עם כל השאר?!

אירוע מתגלגל (מומלץ לקחת מס' נקודות לדין בסימולציה).

2. עידו, תלמיד כיתה ו' נאלץ להישאר בביתו בימים של למידה פנים אל פנים היות ואמו נמצאת בקבוצת סיכון. הם מבקשים שבית הספר יתן מענה לימודי וחברתי לעידו בימים אלה.
3. יפתח מ-יב2 נבדק לנגיף הקורונה היות ונפגש עם חולה מאומת. תוצאות הבדיקה יתקבלו רק בעוד יומיים. בכיתה נפוצות שמועות והורים מודאגים מתקשרים למנהלת ודורשים לסגור את ביה"ס. המחנכת שואלת כיצד לנהוג.
4. תלמידי ח'3 שולחים מסרונים פוגעניים לחברם לכיתה שמעון שנמצא חיובי לקורונה. מאשימים אותו שבגללם הם והוריהם יצאו חיוביים ואולי בגללו ימות מישהו.
5. מחנכת הכיתה משוחחת עם תל' י'5 על כך שהם נאלצים לחזור לביתם לבידוד של חמישה ימים עקב הימצאותה של מורה חולה בקורונה. התלמידה יעל מתחילה להתנשף בכבודות ולבכות, היא אומרת שאימא שלה חולת לב והיא מסכנת אותה.
6. במהלך שיעור ב-ZOOM עם המחנכת, הודיע יואב לחבריו כי הוא קיבל הודעה שהוא חולה מאומת. 5 חברים מהכיתה נפגשו אתו יום לפני כן.
7. במהלך שיעור לשון, נכנסת צופיה לכיתה י'4, ומשתעלת ללא הפסקה בכל מהלך השיעור.
8. בסיום השיעור מגיעות 2 תלמידות אל היועצת בהיסטריה ואומרות שצופיה חולה ושאלות למה היא מגיעה בכלל לבי"ס.
9. במהלך טיול כיתתי של י"ב בצפון, שוהם משתפת את סתיו כי הייתה אמורה להיות בבידוד אבל לא רצתה לפספס את הטיול ולכן הגיעה. סתיו רצה מהר למחנכת ומעדכנת אותה.
9. דביר, תלמיד כיתה ב'3 מגיע בבוקר לכיתה ומשתף את חבריו במהלך שיעור כי סבא שלו נפטר מקורונה.

מדינת ישראל

משרד החינוך

מינהל פדגוגי

אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי

היחידה להתמודדות במצבי משבר, חירום ואובדנות

10. במהלך שיעור ספורט, כמה תלמידות מכיתה י'5 משוחחות על מצב הקורונה בארץ, תוך כדי כך, שרית אומרת להן 'איזה כיף למי שמת מקורונה- אני מתה להידבק'. המורה לספורט שומעת את דבריה.
11. לאחר שכלל תלמידי בית הספר ומוריו נמצאו שליליים לבדיקת הקורונה ולאחר בידוד, הורי כיתה ז'2 מסרבים לשלוח את ילדיהם לבי"ס.
12. המורה לאנגלית מקבלת טלפון מבעלה שאומר שהוא נמצא חיובי לקורונה ועליה להיכנס מיד לבידוד.
13. המורה מגיעה למנהל ביה"ס ומשתפת אותו במסדרון ביה"ס. שלומי, תלמיד מכיתה ה'2 שעבר ליד ושמע, הולך וצועק בכיתתו שהמורה לאנגלית נדבקה בקורונה.
14. בכיתה ה' נוצרת המולה. שתי בנות מתחילות לבכות. התלמידים מתקשרים להוריהם.
15. מחנכת כיתה ה'2 מתקשרת למנהל ומשתפת שהתלמידים נסערים/באי שקט והיא מתלבטת לגבי מה שנכון לעשות עכשיו.
16. שירה תלמידה בכיתה ג'1, אחותו של יריב מכיתה ה'2, מקבלת ממנו הודעה שהם חייבים להיכנס לבידוד ומתחילה לבכות באמצע הכיתה. תלמידים בכיתה נבהלים.
17. בחטיבת הביניים ישנם מורים שהם חולים מאומתים ועוד ארבעה שבאו עימם במגע קרוב. המנהל מבקש מהמחנכות שבשיעורי ההקבצות שיחזיקו כיתות שלימות, בקשה זו מעוררת כעס וטרוניה בין המחנכים למורים המקצועיים: המחנכים טוענים שגם כך כשהיה סגר הם עבדו והמורים המקצועיים עשו חיים.
18. הורים מגיעים לבי"ס לקחת את ילדיהם. אימא אחת מגיעה עד למורה לאנגלית וצועקת עליה בחדר מורים שהיא חסרת אחריות שהגיעה לבי"ס ושהיא עדיין נמצאת שם. המורה לאנגלית מתחילה לבכות.
20. מזכירת ביה"ס מקבלת טלפון מהמקומון בו מבקשים לדעת כמה חולים מאומתים יש בבי"ס ולמה ביה"ס לא נסגר.

דרכים לניהול הסימולציה

מדינת ישראל

משרד החינוך

מינהל פדגוגי

אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי

היחידה להתמודדות במצבי משבר, חירום ואובדנות

- א. יש להחליט מהי הקבוצה שמשתתפת באימון (צוות ניהול, צל"ח מורחב, הצוות החינוכי, הצוות המנהלי וכו').
- ב. יש להחליט על אופי הסימולציה (ניתוח אירוע או אירוע מתגלגל).
- ג. בתחילת האימון יש להגדיר את מטרת האימון והתפוקות שאליהן יש להגיע.
- ד. אם מדובר בקבוצת אנשים שאינם מכירים זה את זה, יש להקדיש מספר דקות להיכרות לפי מס' משתתפים ומטרות התרגול.
- ה. כל "חדר" צריך לנסח המלצה/תובנה/שאלה לדיון שאותה יביא למליאה.
- ו. בסיכום הדיון יאספו התוצרים של כל קבוצה וינוסחו המלצות ישימות לשיפור תפקודו של הצל"ח בהמשך. תיק הצל"ח הבית ספרי יעודכן בהתאם.

מסרים ועקרונות מלווים למהלך התמודדות עם אירוע

- ✓ השגרה מהווה עיקרון חשוב ביצירת נקודות אחיזה יציבות בעת משבר. היות ותקופת משבר הקורונה רצופה שינויים ותהפוכות גם כאן יש חשיבות רבה לשגרה מותאמת. רצוי שהמנהיגות הבית ספרית תשקף את הקושי, אך לצידו תיתן אלטרנטיבה. למשל: לפתוח ולומר כי אנו נמצאים בתקופה בה השגרה משתנה לעתים תכופות ויש קשיים שנוצרים, אך לצד זה יש לנו הזדמנות לחשיבה יצירתית ולגמישות התנהגותית, מה שמחזק עמידות ויכולת התמודדות עתידית.
- ✓ הדגשת העיקרון שכל אירוע, קטן כגדול, מנוהל על ידי צוות הניהול של בית הספר (הצל"ח) וישנם בעלי תפקידים, דרכי התמודדות, נהלים והפקות לקחים שמרכיבים את אימונו ותרגולו של צוות זה.
- ✓ תחושות "הפירוק" שמלוות לעיתים את ההשלכות של משבר הקורונה, מבליטות בעיקר את הצורך לחזק לכידות חברתית ותחושות של שייכות וקשר. יש להשקיע מאמץ וחשיבה בתרגום הצורך הזה לפעולות ישימות עם התלמידים ועם צוותי המורים והמנהלה.
- ✓ השיתוף והשותפות של ההורים בתקופת משבר הקורונה, לבשו צורות שונות. חשוב ביותר לנהל שיח בעניין זה ולהחליט מה לצפות מההורים, כיצד לשתפם ובאלו דרכים לשלבם בהתמודדות עם האירועים.
- ✓ המורים הם הדמויות המשמעותיות והמנהיגים המובילים בהתמודדות עם אירוע במוסד החינוכי, הן כלפי התלמידים והן כלפי ההורים, כיוון שכך יש חשיבות רבה למסרים שהם מעבירים באופן גלוי וסמוי כאחד.
- ✓ מסרים ברורים ובהירים, המשדרים ביטחון ונחישות יסייעו לכולם לגייס כוחות התמודדות ולחוש שיש כיוון ברור וניהול מאורגן ושקול של האירוע.
- ✓ כדאי לזכור את עקרונות מודל מעש"ה (מחויבות, עשייה, שאילת שאלות סגורות והבנייה) וליישם בתהליך ההתמודדות בצורות שונות, במיוחד עם פרוץ משבר חריף.

ההצלחה